

ΣΥΝΤΟΜΟΣ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΗΣ ΑΔΡΙΑΝΟΥΠΟΛΕΩΣ
ΜΕΤ' ΕΠΙΣΚΟΠΙΚΟΥ ΚΑΤΑΛΟΓΟΥ

Ἑπὶ

ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ Ι. ΚΟΝΙΔΑΡΗ
ΔΙΔΑΚΤΟΡΟΣ ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ

ΑΘΗΝΑΙ 1936

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΔΡΙΑΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

Ἡ ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία τῆς μεγάλης αὐτῆς Ἐκκλησίας δὲν ἐγράφη ἀκόμη. Ὁ Γ. Λαμπουσιάδης, ὁ εἰδικὸς ἐρευνητὴς, καίτοι πολλάκις ἐξήγγειλε τὴν ἔκδοσιν τῶν κατὰ τὴν Ἐκκλησίαν Ἀδριανουπόλεως, δὲν προέφθασε νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν πρόθεσίν του.

Ἡ θρησκευτικὴ κατάστασις κατὰ τοὺς πρώτους μ. Χ. αἰῶνας. Ἡ πόλις αὕτη, κειμένη ἐπὶ ἑξαιρετικῆς θέσεως τῆς ὁδοῦ τῆς ἐνούσης τὴν Ἀνατολὴν καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν πρὸς τὸ Βελιγράδιον καὶ τὴν Δύσιν, κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ ἀΐωνος καὶ τῷ 46 π. Χ. κατέστη Ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία. Ἐκτοτε ἤρχισε νὰ ἀμάρξῃ, μέχρις ὅτου ὁ φίλος τῆς Ἀνατολῆς αὐτοκράτωρ Ἀδριανὸς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ β΄ μ. Χ. αἰῶνος ἀνεκαίνισε τὴν πόλιν καὶ παρεχώρησεν αὐτῇ τὸ πολίτευμα τῶν ἑλληνικῶν πολιτειῶν. Χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅτι, ἐνῶ αἱ πόλεις εἶχον ἑλληνικὸν χαρακτῆρα, ἢ ὑπαιθρος χώρα διετήρει τὸν ἴδιον αὐτῆς θρακικὸν χαρακτῆρα. Καὶ τοῦτο ἦτο σημαντικὸν διὰ τὴν διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἐκ διασωθειῶν ἐπιγραφῶν νομισμάτων καὶ ἀναγλύφων, ἐλαχίστων ἀτυχῶς, πληροφοροῦμεθα, ὅτι ἐλατρεύοντο ἐκεῖ ὁ Ἀσκληπιὸς (δι ὃν ὑπῆρχε καὶ Ἀσκληπιεῖον), ἡ Ὑγίεια, ὁ Ζεὺς, ἡ Ἥρα, ὁ Ἀπόλλων, ἡ Ἄρτεμις, ὁ Ἐρμῆς, ἡ Δημήτηρ, ὁ Ἡρακλῆς καὶ αἱ Χάριτες. Τινὲς τούτων ἀπειτέλουν ἴσως ἀπλῆν μεταμόρφωσιν τοπικῶν θεοτήτων. Ἄλλ' ἐκτὸς τούτων ἐλατρεύοντο καὶ τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως. Ἀτυχῶς, τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀνεγερθέντα περίφημα μουσουλμανικὰ τεμένη συνετέλεσαν εἰς τὴν ἐξαφάνισιν τῶν ἀρχαιοτήτων αὐτῆς. Εἶναι ὅμως ἐξ ἄλλου γνωστόν, ὅτι κατὰ τοὺς ὑπ' ὄψιν χρόνους ἐπεκράτει ἐν Θοράκῃ ἀληθῆς θρησκοληψία. Ἐκεῖ ὑπῆρχον πολυά-

ριθμα μικρὰ ἱερὰ πλήρη ἀναθημάτων, ἔνθα ἐτελοῦντο ἐκάστοτε ὀργιαστικαὶ τελεταί. Πρὸς αὐτὰς συνδέεται στενωτάτα ἡ λατρεία τοῦ Διονύσου, τοῦ ποίου πιθανώτατα ὑπῆρχε καὶ μαντεῖον. Ἄλλὰ καὶ ἡ λατρεία τῆς Κυβέλης («μεγάλης μητρός»), τοῦ Ἄρεως, τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τῆς Ἀφροδίτης φαίνεται ἰκανὸν διαδραματιζούσα μέρος εἰς τὴν θρησκευτικὴν ζωὴν τῆς μεικτῆς αὐτῆς χώρας. Ὁ Cummont (II, 521) πληροφορεῖ ἡμᾶς περὶ τῆς λατρείας τοῦ Μίθρα, ἄλλοι δὲ περὶ τῆς λατρείας τοῦ Σεράπιδος καὶ τῆς Ἴσιδος, δηλαδὴ τῶν λατρειῶν ἐκείνων, αἵτινες ἐξοριήσασαι ἐκ τῆς Ἀνατολῆς κατέκτησαν κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους τὰς ἑλληνικὰς χώρας καὶ ἐν μέρει τὴν Δύσιν.

Διάδοσις καὶ ἐπικράτησις τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἐκ τούτων καθίσταται πρόδηλον, ὅτι ἡ διάδοσις καὶ ἐπικράτησις τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς τὴν χώραν ταύτην καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ Διοκλητιανοῦ πρωτεύουσάν της Ἀδριανούπολιν ἀπέβαινε δυσχερῆς, διότι καὶ ἡ χώρα δὲν ἦτο καθαρῶς ἑλληνικὴ, ἀφοῦ ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα δὲν ἦτο διαδεδομένη εἰς τὴν ὑπαιθρον, ἀλλὰ μόνον εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις τοῦ λαοῦ (Rostovtzeff, Gesellschaft und Wirtschaft in Römischen Kaiserreich, II, 63), καὶ ἡ θρησκευτικότης τῶν Θρακῶν ἦτο ἀρχαῖως ἰσχυρὰ, ὡς συνδεδεμένη πρὸς τὰς ἀρχαίας θρησκείας καὶ τὴν δύναμιν τῆς παραδόσεως. Ἡ περὶ Ἡρωδίωνος καὶ Ἐπαφροδίτου παράδοσις, καθ' ἣν οὗτος (ὢν εἰς τῶν 70 μαθητῶν τοῦ Κυρίου) ἐκήρυξεν ἐν Ἀδριανουπόλει, δέον να γίνῃ δεκτὴ μετ' ἐπιφυλάξεων, καθ' ὅσον συνδέεται πρὸς τὴν θεωρίαν περὶ διαιρέσεως τῆς οἰκουμένης εἰς τομεῖς, εἰς οὓς ἔδει ἀπαραιτήτως νὰ ἐκήρυξε τὸν Χριστιανισμὸν εἰς τῶν ἀποστόλων συμφώνως πρὸς τὴν ἐπιταγὴν τοῦ τέλους τοῦ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγελίου (28, 19). Ἡ διάδοσις τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐγένετο λοιπὸν βραδύτατα διὰ τῆς ἐπικοινωνίας πρὸς τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν καὶ Δ. Θράκην (σημερινήν), εἰς ἣν ὑπῆρχεν ἤδη περὶ τὰ μέσα τοῦ β' αἰῶνος ἡ Ἐκκλησία τῶν Φιλίππων ἰκανῶς ὀργανωμένη (ἐπιστολὴ Πολυκάρπου ἐπισκόπου Σμύρνης). Πάντως εἶναι γνωστὸν ὅτι κατὰ τὸν β' καὶ γ' αἰῶνα ὑπῆρχον πολλαὶ ἐκκλησίαι ἐν

Θροάκη, ἀλλ' ὀλίγοι χριστιανοὶ (Βιζύη κλπ.), οἱ ὅποιοι ἴσως περὶ τὰ τέλη τοῦ γ' αἰῶνος ν' ἀπέκτησαν ἐπισκόπους. Κατὰ τὰς ὑπαρχούσας δὲ ἐνδείξεις περὶ ἀρχᾶς τοῦ δ' αἰῶνος ἡ Θροάκη ἦτο κατὰ τὸ ἡμισυ καὶ πλεόν χριστιανικὴ (Harnack). Ἐξ ἀξιοπίστων εἰδήσεων μαρτυρολογίων ἐπιβεβαιοῦται τοῦτο καὶ μάλιστα (Μαρτυρολόγιον Συριακὸν «Passio Philippi καὶ Ruvinart σελ. 439, Θεοδωρήτου Ἐκκλ. Ἱστορία Β' 15), ὅτι ἐν Ἀδριανουπόλει καὶ ἐν ἄλλαις πόλεσι τῆς Θροάκης ὑπῆρχον ἀρκετοὶ χριστιανοὶ πρὸ τοῦ 325 (Εὐσεβίου, Βίος Κωνσταντίνου Δ' 43)· εἰς τοῦτο ἀσφαλῶς συνέβαλον ἐν μέρει οἱ χριστιανοὶ τῶν ρωμαϊκῶν λεγεῶνων, κατὰ δὲ τὸν γ' αἰῶνα καὶ ἡ ἱεραποστολικὴ δρασίς τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Ἰλλυρικοῦ. Ἡ Ἐκκλησία ἐφορτᾷ τὴν 1 Σεπτεμβρίου τὴν μνήμην τοῦ διακόνου Ἀμμών, διδασκάλου τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν Ἀδριανουπόλει, καταδικασθέντος εἰς θάνατον μετὰ 40 παρθένων, διότι δὲν ἤθελον νὰ θυσιάσουν εἰς τὰ εἰδῶλα (Συναξαριστῆς Νικοδήμου Α' 5) Ὁ πρῶτος ἐπίσκοπος τὸν ὅποιον γνωρίζομεν εἶναι ὁ Εὐτρόπιος, ζήσας κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Μ. Κωνσταντίνου. Οὗτος ὑπῆρξε φίλος τοῦ Μ. Ἀθανασίου (Ἀθανασίου, Πρὸς μόναχους σελ. 346) καὶ ἔνεκα τῆς ἐμμονῆς αὐτοῦ εἰς τὴν πίστιν τῆς Νικαίας ἐξωρίσθη ὡς καὶ ὁ Εὐστάθιος ὁ Ἀντιοχείας μετὰ τὸ 330 εἰς Ἰλλυρίαν. Πιθανῶς ἄμεσος αὐτοῦ διάδοχος ὑπῆρξεν ἕτερος τῆς Ὀρθοδοξίας πρόμαχος, ὁ Λούκιος, ἐπίσης φίλος τοῦ Μ. Ἀθανασίου. Ὁ ἐπίσκοπος οὗτος, ἀπομακρυνθεὶς βιαίως τῆς Ἐκκλησίας του, ἠναγκάσθη νὰ μεταβῆ εἰς Ρώμην, ὅπου κατὰ τὸ 341 συνεκροτήθη συνόδος, ἣτις ἐδικαίωσε τὸν Ἀθανάσιον καὶ τοὺς ἄλλους ἐπισκόπους, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸν Λούκιον. Ἐνεκα τῆς συγκροτήσεως τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου κατὰ τὸ 342]343 ὁ Μ. Ἀθανάσιος ἐπεσκέφθη τὴν Ἀδριανουπόλιν καὶ παρέχει ἡμῖν πολύτιμον πληροφορίαν μαρτυροῦσαν, ὅτι ἡ Ὀρθοδοξία ὑπῆρξε βαθύτατα ἐροισωμένη εἰς τὴν ἐκεῖ χριστιανικὴν κοινότητα. Οὕτως «ἐπεὶ γὰρ οὐκ ἠθέλησαν οἱ ἐν Ἀδριανουπόλει (τοῖς περὶ τὸν Εὐσέβιον αἰρετικοῖς) κοινωνῆσαι, ὡς φηγοῦσιν ἀπὸ τῆς συνόδου καὶ ὑπευθύνους γενομένοις, ἀνήνεγκον βασιλεῖ Κωνσταντῖνῳ καὶ πεποιήκασιν ἀπὸ

τῆς ἐκεῖ Φάβρικος (τοποθεσίας ὀνομαζομένης σήμερον Σταμπόλ—γιολοῦ) δέκα λαϊκῶν ἀποτμηθῆναι τὰς κεφαλὰς... Καὶ τούτων τὰ μνήματα πρὸ τῆς πόλεως ἔστι, ἅπερ παρερχόμενοι καὶ ἡμεῖς ἐωράκαμεν εἶναι» (Ἀθανασίου, Περὶ τῆς συνόδου, κεφ. 25 καὶ Ἀπολογία πρὸς Κωνσταντίον, κεφ. 4). Ὁ Λαμπουσιάδης ἐπιβεβαιοῖ τὴν ὑπαρξίν τῶν τάφων τούτων («Θορρακικῶν μελετῶν» τόμ. Α' σελ. 17). Κατὰ τὴν σύνοδον τῆς Σαρδικῆς ὁ Λούκιος, ὡς ὀπαδὸς τοῦ Ἀθανασίου, ἐθεωρήθη ὡς ἐγκληματίας ὑπὸ τῶν ἀποχωρησάντων τῆς συνόδου ταύτης Εὐσεβιανῶν ἐπισκόπων, οἵτινες συνεκρότησαν ἰδίαν σύνοδον ἐν Φιλιππουπόλει (Σωκρ. Β' 15, Ἀθανασίου ἔ. α. κεφ. 4). Ἡ σύνοδος τῆς Σαρδικῆς ἀποκατέστησε τοὺς ὀρθοδόξους εἰς τοὺς θρόνους των, ἀλλὰ τοῦτο ἐπετεύχθη μόνον κατόπιν ἐπεμβάσεως τοῦ Κώνσταντος (346 ;). Ἄλλ' ὁ μετ' ὀλίγον ἐπελθὼν θάνατος τοῦ ὑποστηρικτοῦ τῶν Ὀρθοδόξων Κώνσταντος συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐκ μέρους τοῦ ἀδελφοῦ του ἐν Ἀνατολῇ (τῷ 356) ἔναρξιν νέων κατὰ τῶν Ὀρθοδόξων διωγμῶν, κατὰ τοὺς ὁποίους καὶ ὁ Λούκιος ἀπέθανε σιδηροδέσμιος ἐν τῇ φυλακῇ.

Τούτου πιθανώτατα διάδοχος ἐγένετο ὁ Φίλιππος, ἀκμάσας κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου, ὅτε ἡ Ἐκκλησία Ἀδριανουπόλεως ἔσχεν ὡς μάρτυρας τοὺς *Εὐσέβιον Σενηρόν καὶ Ἐρμᾶν*, ἱερεῖς, μετὰ τοῦ ἐπισκόπου αὐτῶν *Φιλίππου*. Κατὰ τοὺς μετὰ ταῦτα χρόνους ἀναφέρεται ἐπίσκοπος τῆς πόλεως ὁ ἄρειανὸς Τηλέμαχος, καταδικασθεὶς κατὰ τὸ 375 ὡς αἰρετικὸς. Ἡ τύχη τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀδριανουπόλεως κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ὑπῆρξε δεινὴ, διότι οἱ Γότθοι, οἱ ὁποῖοι ἦσαν ὀπαδοὶ τοῦ Ἀρείου, κατέκλυσαν τὴν Θοράκην καὶ κατέλαβον τὴν Ἀδριανούπολιν. Ὁ αὐτοκράτωρ ὅμως Οὐάλης κατώρθωσε τῷ 378 νὰ ἀπελευθερώσῃ τὴν πόλιν. Κατὰ τὸν δ' αἰῶνα ἐγεννήθη ἐν Θοράκῃ ἡ αἵρεσις τῶν *Κολλυριδιανῶν*, οἵτινες ἀποδίδοντες θεῖαν λατρείαν εἰς τὴν Παρθένον Μαρίαν διέδωσαν διὰ γυναικῶν τὰς δοξασίας των ταύτας εἰς τὴν Ἀραβίαν (Ἐπιφ. Περὶ αἱρέσε. 77, 257 καὶ κεφ. 78, 73 καὶ 79, 1). Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ δ' αἰῶνος ἀναδεικνύεται ἡ Ἀδριανούπολις ἐκκλησιαστικῶς, διότι πολιτικῶς εἰ-

χεν ἤδη ἀναδειχθῆ ὡς πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Αἰμιμόντου ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ αὐτοκράτορος Διοκλητιανοῦ. Ὁ μητροπολίτης Ἀδριανουπόλεως κατέλαβε κατὰ τὰ τέλη τοῦ δ' αἰῶνος καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ε' τοιοῦτου, ὅτε καὶ ὑπήχθη ὑπὸ τὸν Κωνσταντινουπόλεως, τὴν 27ην θέσιν ἐν τῇ «τάξει προκαθηδρίας», ἥτοι μεταξὺ τοῦ Ρόδου καὶ τοῦ Φιλίππουπόλεως, ἀναδειχθεὶς οὕτω τρίτος κατὰ τάξιν μητροπολίτης τῆς διοικήσεως τῆς Θράκης, ἣτις ὑπήγετο εἰς τὸ Ἀνατολικὸν Ρωμαϊκὸν Κράτος. Τούτου εἶχον προσηγηθῆ οἱ μητροπολίται Ἡρακλείας καὶ Τραϊανουπόλεως (3ος καὶ 25ος). Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἤκμασεν ὁ μητροπολίτης Ἀδριανουπόλεως Ἀμμὸν ὁ Αἰγύπτιος. Οὗτος μετέσχε τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει τοπικῆς συνόδου τῷ 394 ἐπὶ Ἀρκαδίῳ. Ἡ κατὰ τὰ μέσα τοῦ ε' αἰῶνος ἀνάδειξις δύο νέων μητροπόλεων, τῆς Νικαίας (ὡς 8ης) καὶ Χαλκηδόνος (ὡς 9ης), συνετέλεσεν εἰς τὸν κατὰ δύο βαθμίδας ὑποβιβασμὸν τῆς Ἀδριανουπόλεως. Αὕτη κατέρχεται ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ εἰς τὴν 31ην θέσιν, ἔνεκα τῆς ἀναδείξεως τῆς Μωκησοῦ ὡς 26ης καὶ τῆς Φάσιδος ὡς 27ης. Τὴν θέσιν ταύτην φαίνεται διατηρήσασα μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ η' αἰῶνος. Τὸ τακτικὸν τοῦ Ἐπιφανίου, ἀντιπροσωπεῦον τὴν «τάξιν» καὶ τὴν κατάστασιν τῶν ἐκκλησιῶν τῶν ὑπαγομένων εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ζ' αἰῶνος, μνημονεύει τὰς ἐξῆς ἐπισκοπὰς ὑπαγομένας εἰς τὴν ἐπαρχίαν Αἰμιμόντου: «μητρόπολις Ἀδριανοῦ ἔχει ὑπ' αὐτὴν πόλεις ἥτοι ἐπισκοπὰς ε', οἷον Μεσημβρίας, Σωζοπόλεως, Πλουτινουπόλεως, Ἀναστασιουπόλεως καὶ Τζωῖδων». Ἐκ τῶν πρακτικῶν τῶν συνόδων ἐπιβεβαιοῦται ἡ ὕπαρξις τῶν ἐπισκοπῶν τούτων. Περὶ τῶν χριστιανικῶν μνημείων τῆς πρώτης περιόδου οὐδὲν σχεδὸν γνωρίζομεν. Ὁ Γ. Λαμπάκης γράφων περὶ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀδριανουπόλεως πληροφορεῖ, ὅτι ὀπισθεν τοῦ ἱεροῦ βήματος ἐσώζετο λείψανον μαρμάρινον τοῦ ε' αἰῶνος, ὁ ἐπισκοπικὸς θρόνος τοῦ μητροπολίτου (Δελτ. τῆς Χριστ. Ἀρχ. Ἐταιρείας Α', 1911, σελ. 8), ἀνήκων εἰς παλαιοχρ. ναόν.

Κυρίως Βυζαντινοὶ χρόνοι (η'—ιδ' αἰῶνες). Ἡ τύχη τῆς μεσαιωνικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀδριανου-

πόλεως δὲν ὑπῆρξεν ὀλιγώτερον περιπετειώδης, διότι κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐνεφανίσθησαν οἱ Βούλγαροι ὡς πολιτικὴ καὶ στρατιωτικὴ δύναμις ἐν τῇ Βαλκανικῇ. Ὁ ἀγὼν πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς Θράκης καὶ ἐπὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πεδίου, διὰ τῆς ἰδρύσεως νέων ἐπισκοπῶν καὶ ἀρχιεπισκοπῶν, ὑπῆρξεν ἀρκετὰ ἔντονος. Οὕτως ἐν τῷ περιφήμῳ τακτικῷ τοῦ παρισινοῦ κώδικος 1555 Α' ἐμφανίζεται ἡ Ἀδριανούπολις ὡς 35ῃ καὶ 36ῃ μητρόπολις. Ὁ ὑποβιβασμὸς ὀφείλεται εἰς τοὺς αὐτοὺς λόγους, οὓς εἶδομεν ἄνωτέρω. Ἐδῶ ὅμως παρουσιάζονται δύο ἐπισκοπαὶ περισσότεραι καὶ αἱ μεταβολαὶ εἶναι μεγαλύτεραι. Ἐκ τῶν παλαιῶν 5 ἐπισκοπῶν δὲν ἀναγράφονται 2, ἡ τῆς Μεσημβρίας, γενομένη «αὐτοκέφαλος ἀρχιεπισκοπὴ» μετὰ τὸ 610 ὡς «πρωτόθρονος» ἐπισκοπὴ τῆς Ἀδριανουπόλεως, καὶ ἡ τῆς Ἀναστασιουπόλεως, ἴσως ἐξαφανισθεῖσα ἐκκλησιαστικῶς ἔνεκα τῶν ἐπιδρομῶν. Ἡ ἐφεξῆς ἀναγραφὴ τῆς τελευταίας ταύτης εἰς μόνα τὰ τακτικὰ τοῦ θ' αἰῶνος δὲν ἔχει σημασίαν, διότι ταῦτα ἀποτελοῦσιν ἀπλῆν ἀντιγραφὴν μετὰ προσθηκῶν τῶν «Notitia» τοῦ ζ' αἰῶνος. Ἡ τάξις τῶν ἐπισκοπῶν τοῦ παρισινοῦ κώδικος δὲν ἀλλάσσει, ἀλλὰ προστίθενται κατὰ σειρὰν αἱ ἐξῆς νέαι ἐπισκοπαί: δ' Δεβελτοῦ, ε' Νικαίας, ς' Προβάτου καὶ ζ' Βουλγαροφύγου. Τὴν ὑπαρξίν τῶν ἐπισκοπῶν τούτων κατὰ τοὺς ἐφεξῆς χρόνους ἐπιβεβαιοῦσιν εὐτυχῶς αἱ σχετικαὶ πηγαί. Οὕτως ἡ ἐπισκοπὴ Δεβελτοῦ ἀναγράφεται ὄχι μόνον εἰς τὰ «Notitia» τοῦ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ κατὰ τὸν ι' αἰῶνα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ τοῦ τέλους τοῦ ι' καὶ μέχρι τοῦ τέλους τοῦ ιγ' αἰῶνος. Ἡ ἐπισκοπὴ Νικαίας ἢ Νίκης (Σωκρ. 4,12), προαχθεῖσα κατὰ τὰς ἀρχάς τοῦ ι' αἰῶνος εἰς αὐτοκέφαλον ἀρχιεπισκοπὴν, διετηρήθη μέχρι τῆς κατακτίσεως τῆς Θράκης ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐν ἀρχῇ τοῦ ιδ' αἰῶνος (Ἱεροκλέους Συνέκδημος Not. 2,96.10,106 καὶ 11,128.—Λαμπουσιάδου Α' 39 ἔξ). Τὴν ἐπισκοπὴν Προβάτου ἀνευρίσκομεν ἐφεξῆς καὶ μέχρι τοῦ τέλους τοῦ ιγ' αἰῶνος. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὴν τελευταίαν ἐπισκοπὴν Βουλγαροφύγου, ἐπὶ τουρκοκρατίας Βαβὰ-Ἐσκή, τοῦ ὁποίου ἐπίσκοπος παρέστη εἰς τὴν Ζ' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον. Αἱ ἄνωτέρω σημα-

τικώταται διὰ τὴν Ἐκκλησίαν Ἀδριανουπόλεως μαρτυρία τοῦ παρισινοῦ κώδικος τότε μόνον εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκτιμηθοῦν, ὅταν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι ἀπαξάπαντα τὰ τακτικά τοῦ θ' αἰῶνος ἀγνοοῦσι πάσας τὰς ἐν τῇ «τάξει προκαθεδρίας» γενομένας μεταβολὰς ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου καὶ ἐφεξῆς. Ἡ συμφωνία δὲ ἐν τούτῳ τοῦ κώδικος πρὸς τὰ Πρακτικά τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου εἶναι ἀξιοσημεῖωτος. Οὕτως ἔχομεν ἐκτὸς τοῦ Μανουήλ ἢ Ἐμμανουήλ μητροπολίτου Ἀδριανουπόλεως, μετασχόντος καὶ συμφωνήσαντος εἰς τὴν ἀναστήλωσιν τῶν εἰκόνων, τοὺς ἐπισκόπους Εὐστράτιον Δεβελτοῦ, Εὐθύμιον Σαζοπόλεως, Θεοδόσιον (Θεόδωρον;) Βουλγαροφύγου, Γεώργιον Πλουτινουπόλεως (Mansi 12, 1094 καὶ 994, 13, 149 κ. ἀ.). Αἱ μεταβολαὶ αἱ γενόμεναι ἐν Θράκῃ συνεπεῖα τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Βουλγάρων συνετελέσθησαν μετὰ τὸ 679, πιθανώτατα δὲ ἐν ἀρχῇ τῆς βασιλείας τοῦ Λέοντος (717—741), ὅστις ὑπῆρξεν ἐκ τῶν μεγάλων μεταρρυθμιστῶν αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου. Οὕτω διὰ τῶν ἀνωτέρω νέων παρατηρήσεων ἐνισχύεται ἡ ἱστορικότης τοῦ παρισινοῦ τακτικοῦ καὶ ταυτοχρόνως ἐπιβεβαιοῦνται αἱ ὑποθέσεις τοῦ Λαμπουσιάδου, (Περὶ τῆς ἐπισκοπῆς Τζωίδων βλ. Λαμπουσιάδου ἔ. ἀ. σ. 36), τοῦ ὁποίου αἱ παρατηρήσεις κατ' ἀρχὴν εἶναι ὀρθαί, καίτοι οὗτος ἀγνοεῖ τὸ παρισινὸν τακτικόν. Κατὰ τὰ ἀνωτέρω, αἱ ἀναγραφαὶ τοῦ θ' αἰῶνος οὐδεμίαν ἔχουσι σημασίαν διὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τῆς μητροπόλεως Ἀδριανουπόλεως.

Ἡ Ἐκκλησία Ἀδριανουπόλεως ὑπέστη μεγάλην δοκιμασίαν κατὰ τὸ 813, ὅτε οἱ Βούλγαροι ὑπὸ τὸν Κροῦμμον ἐπέδραμον καὶ ἐκυρίευσαν τὴν πόλιν. Ὁ μητροπολίτης Ἀδριανουπόλεως *Μανουήλ* ἐμαρτύρησε τότε μετ' ἄλλων («Θρακικά δ', 68). Ἡ Ἐκκλησία ἐορτάζει τὴν 22αν Φεβρουαρίου τὴν μνήμην του ὡς καὶ τῶν *Γεωργίου* καὶ *Πέτρου* ἐπισκόπων καὶ *Λέοντος Στρατηγοῦ*, *Λέοντος Νικαίας* καὶ 377 ἄλλων ὑποστάντων φρικτὰ μαρτύρια ὑπὸ τῶν Βουλγάρων. Ἡ κατοχὴ τῆς Ἀδριανουπόλεως ὑπῆρξε τότε βραχεῖα ὡς καὶ αἱ μεταγενέστεραι τοῦ 914 καὶ 923 ἐπὶ τσάρου Συμεών. Τοῦτο ἄλλως τε ἐπικυροῦται ἐκ τῶν

τακτικῶν καὶ τῶν πρακτικῶν τῶν Συνόδων.

Αἱ ἀναγραφαὶ τοῦ Λέοντος τοῦ Γ' καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφύρογεννήτου (911 καὶ πρὸ τοῦ 959 ἢ δευτέρα) φέρουν τὴν Ἀδριανούπολιν ὡς 40ην μητρόπολιν ἀντὶ 35ης, μὲ 11 ὅμως ἐπισκοπὰς. Ὁ ὑποβιβασμὸς οὗτος προῆλθε κυρίως ἐκ τῆς ὑψώσεως τῶν μητροπόλεων τῆς Ἑλλάδος εἰς ὑψηλὰς σχετικῶς θέσεις, ἕνεκα τῆς αὐξούσης προσοχῆς τοῦ Βυζαντίου πρὸς τὴν κυρίως Ἑλλάδα. Εἰς τὸν κατάλογον τῶν ἐπισκοπῶν ἐπῆλθον σημαντικαὶ μεταβολαί. Ἀντὶ τῆς ἐπισκοπῆς Πλουτινουπόλεως, ἐξαφανισθείσης, ἀναγράφεται ἡ Ἀγαθουπόλεως, διατηρηθεῖσα μέχρι τῶν νεωτάτων χρόνων. Ἡ ἐπισκοπὴ Τζωίδων φαίνεται ἀπολέσασα τὴν σημασίαν της, διότι κατῆλθεν εἰς τὴν 11ην τελευταίαν θέσιν. Ἀντὶ τῆς προαχθείσης εἰς αὐτοκέφαλον ἀρχιεπισκοπὴν Νίκης, ἐμφανίζονται νέα ἐπισκοπαί, αἱ Τραπεζιζύης ἢ Τραβιζύης, Καράβου, Βουκέλλου, Σκοπέλου καὶ Βρύσεως, διατηρηθεῖσαι μέχρι τέλους τοῦ ιγ' ἢ τῶν ἀρχῶν τοῦ ιδ' αἰῶνος. Εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει συγκροτηθεῖσαν περίφημον Σύνοδον τῷ 1054, ἣτις συνεπλήρωσε τὸ σχίσμα καὶ ἀφώρισε τὴν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν, μετέσχε καὶ ὁ Ἀδριανουπόλεως Εὐσέβιος ἐπικροτήσας πλήρως τὰ γενόμενα. Τοῦτον διεδέχθη ὁ αὐστηρὸς ἐν τῇ Ὀρθοδοξίᾳ Νικόλαος ὁ Β' (ἀκμάσας κατὰ τὰ ἔτη 1081—1118), ὅστις ἠνάγκασε τὸν πρῶτον Χαλκηδόνος Λέοντα νὰ ἀποδοκιμάσῃ ἐνώπιον συνόδου ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπιστολὴν αὐτοῦ πρὸς τὸν Νικόλαον κατὰ τῆς προσκυνήσεως τῶν εἰκόνων. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους, ἤτοι ἀπὸ τοῦ ι' μέχρι τῶν μέσων τοῦ ιγ' αἰῶνος, ἡ Ἀδριανούπολις κατέχει τὴν 40ην θέσιν (Not. παρὰ Parthey No 3, Νείλου Δοξαπατοῦ No 4 καὶ 10). Ἀπὸ τοῦ ιβ' δὲ αἰῶνος ὁ μητροπολίτης αὐτῆς τιτλοφορεῖται «ὑπέρτιμος καὶ ἑξαρχος Αἰμιμόντου» (Parthey σελ. 134). Αἱ ἐπισκοπαὶ διειρηθήσαν, ὀνόματι τοῦλάχιστον, αἱ αὐταί, διότι εἶναι γνωστὸν ὅτι μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων περιῆλθε καὶ ἡ Ἀδριανούπολις εἰς χεῖρας τῶν Λατίνων, οἱ ὅποιοι ἀμέσως ἐγκατέστησαν ἐκεῖ μοναχοὺς, οἵτινες ἀνίδρυσαν αὐτόθι μοναστήριον διατηρηθὲν ἐπὶ μακρόν. Ἡ

ἀνάκτησις τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἡ κατάλυσις τῆς Λατινικῆς αὐτοκρατορίας συνετέλεσαν ὥστε ὁ αὐτοκράτωρ Ἀνδρόνικος ὁ Παλαιολόγος νὰ προβῆ εἰς ἀναθεώρησιν τῆς «τάξεως» (1282—1328), ἐφ' ὅσον τὸ κράτος πλέον εἶχεν ἀπολέσει πλείστας τῶν πόλεων αὐτοῦ, καταληφθεῖσών ὑπὸ τῶν κυριαρχούντων τοῦ πλείστου μέρους τῆς Μικρᾶς Ἀσίας Σελτζουκιδῶν Τούρκων. Αἱ σημαντικαὶ πόλεις τοῦ μικροῦ βυζαντινοῦ κράτους, ὡς ἡ Ἀδριανούπολις, ἔδει νὰ καταλάβουν τὴν ἀρμόζουσαν καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς θέσιν, διότι ἤδη εἶχε πολιτικῶς ἐνισχυθῆ ἡ πόλις διὰ τῶν ὄχρωμάτων τοῦ Μιχαὴλ Παλαιολόγου (σχετικὴ ἐπιγραφὴ ἐν περιοδικῷ Φιλολογικῷ Συλλόγῳ 27, 390). Οὕτως εἰς τὸ σχετικὸν τακτικὸν (Gelzer σελ. 597) σημειοῦται, ὅτι «ιβ' ὁ Ἀδριανουπόλεως... καὶ αὕτη θρόνος μ' οὔσα εἰς ιβ' θρόνον προεβιβάσθη» ἢ ὡς τὰ Not. 11 καὶ 12 παρὰ Parthey «ἐτιμήθη». Ἦτοι ὁ Ἀδριανουπόλεως κατέλαβε τὴν θέσιν τοῦ Ἀμασείας, ἣτις ὑπεβιβάσθη εἰς ιε'. Ἡ τοιαύτη ραγδαία προαγωγὴ ὡς καὶ αἱ ἄλλαι δεικνύουν πλέον τὴν σταθερὰν προσήλωσιν τοῦ κράτους πρὸς τὰ εὐρωπαϊκὰ τμήματα αὐτοῦ, ἅτινα καὶ θ' ἀπετέλουν ἐφεξῆς τὸ κυριώτατον αὐτοῦ ἔρεισμα. Πῶς κατωρθώθη ὁμως νὰ παραμερισθῆ ἡ Ἀμασεία; Τοῦτο ἐξηγεῖται ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῆς πόλεως. Εἶναι γνωστὸν ὅτι τῷ 1174 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Σελτζούκων Τούρκων, ἐπὶ ἓνα δὲ αἰῶνα δὲν ἀναφέρονται μητροπολίται Ἀμασείας, ἦτοι ἀπὸ τοῦ 1197 μέχρι τοῦ 1317. Ἐπομένως ἦτο εὐκόλος ἡ κατάληψις τῆς θέσεώς της ὑπὸ ἄλλης μητροπόλεως κατὰ τοὺς ὑπ' ὄψιν χρόνους. Ἴσως δὲν εἶναι ἄσχετα πρὸς τὴν προαγωγὴν ταύτην τὰ πρόσωπα τῶν συγχρόνων πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως, ὧν ὁ Γερμανὸς ὁ Γ' ὑπῆρξε μητροπολίτης Ἀδριανουπόλεως. (Γεδεῶν : Πατριαρχ. πίνακες). Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἡ Ἀδριανούπολις κατέστη ἀληθῆς κοσμόπολις, διότι ὑπῆρχεν ἐν αὐτῇ ἄρμενικὴ, Ἰουδαϊκὴ καὶ καθολικὴ κοινότης. Μετ' ὀλίγον ὁμως ἔπλεσεν εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων, τῷ 1361.

Ἐποχὴ τῆς τουρκοκρατίας. Ἡ κατάληψις τῆς Ἀδριανουπόλεως, γενομένη ἐπὶ τοῦ μητροπολίτου αὐτῆς Πολυκάρπου, ἀποτελεῖ διὰ τὴν πόλιν ταύτην

ἀπαρχὴν νέας ἀκμῆς αὐτῆς καὶ ἀναδείξεως μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ἡ Ἀδριανούπολις κατέστη ὑπὸ τοῦ Μουράτ τοῦ Α' (1361) πρωτεύουσα τοῦ Ὀσμανικοῦ κράτους, πλεῖσται δὲ ἐκκλησίαι καὶ μοναστήρια μετεβλήθησαν εἰς μουσουλμανικὰ τεμένη. Ἡ Ἐκκλησία Ἀδριανουπόλεως παρὰ ταῦτα διετήρησε τὴν θέσιν της ἐν τῇ «τάξει προκαθηδρίας». Ἡ κατάσταση αὐτὴ διετηρήθη ἐπὶ μακρὸν (Not. τῶν ιε' καὶ ιζ' αἰώνων παρὰ Gelzer, σελ. 628, 634 καὶ 639), ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ 1453 ἔπαυσε νὰ εἶναι πρωτεύουσα τοῦ Ὀσμανικοῦ κράτους, ἡ δὲ θέσις τῶν χριστιανῶν αὐτόθι ἀπέβη κατ' ἀρχὰς τραγική, ἔνεκα τῶν μεγάλων καταπιέσεων τῶν Τούρκων. Ἡ Ἐκκλησία Ἀδριανουπόλεως προσέφερε τότε ἀνεκτιμήτους ὑπηρεσίας εἰς τοὺς χριστιανούς. Οἱ Τοῦρκοι, οὔτινες ἴδρυσαν πάμπολλα τεμένη ἐν Ἀδριανουπόλει (ἀναφέρονται 55 μεγάλα καὶ 26 μικρά), ἐχρησιμοποίησαν ὑλικὸν ἐκ τῶν βυζαντινῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν ρωμαϊκῶν κτηρίων κατὰ τὴν οἰκοδόμησιν τῶν τεμενῶν τούτων. Περιφημον τέμενος σωζόμενον εἶναι τοῦ Σελήμ τοῦ Α', ἀνεγερθὲν εἰς ἀνάμνησιν τῆς καταλήψεως τῆς Κύπρου. Τὰ τεμένη ταῦτα καὶ ἄλλα τουρκικὰ κτήρια εἶναι προῖόν τῆς ἑξαιρετικῆς συμπαθείας, τὴν ὁποίαν ἔτρεφον οἱ σουλτᾶνοι πρὸς τὴν παλαιὰν πρωτεύουσαν τοῦ τουρκικοῦ κράτους, ἡ ὁποία ἄλλως τε ἦτο σημαντικὸς σταθμὸς τῶν ὁδῶν τῶν συνδεουσῶν τὰς ἐν τῷ Αἴμφ τουρκικὰς κτήσεις. Ἡ τοιαύτη πρὸς τὴν Ἀδριανούπουλιν πολιτικὴ τῶν σουλτάνων παρουσιάζει αὐτὴν ὡς δῆθεν ἱερὰν πόλιν τοῦ μωαμεθανισμοῦ, ἀλλὰ τὸ τοιοῦτο δὲν δύναται νὰ στηριχθῇ πλήρως, καθόσον οὐδεὶς χαλίφης ἐτάφη ἐν τῇ πόλει ταύτῃ. Τὸ ἐπιχείρημα εἶναι κυρίως ἐφεύρεσις τῆς διπλωματίας, διότι ἀσφαλῶς περισσότερον ἱερὰ ὑπῆρξεν ἡ πόλις διὰ τοὺς Ἑλληνας, οὔτινες ἀνίδρυσαν πλῆθος ναῶν μετὰ τὴν μεταφορὰν τῆς τουρκικῆς πρωτεύουσας εἰς Κωνσταντινούπολιν. Αἱ μεταβυζαντιναὶ ἐκκλησίαι ἦσαν ἀρκεταί, ἀναφέρονται δὲ τοιαῦται 9 ἀξιόλογοι, πλήρεις μνημείων, ἐντὸς τῆς πόλεως κατὰ τὰ μέσα τοῦ ιθ' αἰῶνος, ὡς καὶ 9 περίφημα ἰζαμία (περιοδ. «Πανδώρα» τοῦ 1862 σελ. 108 καὶ «Παρνασσού» ιζ' σελ. 679 ἐξ.) ἐκτὸς 200(;) ἔρειπω-

μένων. Ἀπὸ τὴν μεταβυζαντινὴν περίοδον προέρχεται καὶ ὁ περικαλλῆς μητροπολιτικὸς ναὸς τῆς Ἀδριανουπόλεως, ὅστις παρουσιάζει σπουδαίαν ξυλογλυπτικὴν διακόσμησιν καὶ ἀξιολόγους τοιχογραφίας. Ἐκ τῶν σωζομένων ἐπιγραφῶν φαίνεται, ὅτι ἀνεκαινίσθη κατὰ τὸν 15' αἰῶνα. («Δελτίον τῆς Χρ. Ἀρχαιολ. Ἐταιρείας» 1911, 1ον τεύχ. σελ. 8). Ἐκτὸς τούτων μνημονεύονται (αὐτόθι) ὡς ἀξιόλογα ὁ ναὸς τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου καὶ τὸ παρεκκλήσιον τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς. Ἡ ἐποχὴ γενικῶς αὕτη ἐξ ἐπόψεως πνευματικῆς εἶναι ἐξαιρετικὴ διὰ τὴν Ἐκκλησίαν Ἀδριανουπόλεως, διότι πολλοὶ λόγιοι κληρικοὶ καὶ λαϊκοὶ ὑπῆρχον ἐκεῖ καὶ σχολὴ ἰδρῦθη κατὰ τὸν 15' αἰῶνα ἐπὶ μητροπολίτου Γαβριήλ. Κατὰ τὸν 15' αἰῶνα μάλιστα ἀναφέρονται καὶ θεολογικαὶ ἔριδες ἐν αὐτῇ περὶ παραδείσου καὶ ψυχῆς, προερχόμεναι ὅμως ἐκ κύκλων ἀμορφώτων (Γεδεών, «Ἐκκλ. Ἀλήθεια», Κ. Δ. σελ. 371 καὶ 373). Κατὰ τὸν 15' αἰῶνα ἡ Ἀδριανούπολις διατηροῦσα τὴν ἰβ' θῆσιν τῆς εἶχε μόνον μίαν ἐπισκοπὴν, τῆς Ἀγαθουπόλεως, διότι ἡ τῆς Σωζοπόλεως εἶχε γίνεи μητρόπολις (Gelzer, σελ. 628, 634, 631 καὶ 640). Εἰς τὸ «Συνταγματίον» τοῦ Χρυσάνθου, Πατριάρχου Ἱεροσολύμων (Ἐνετία 1778 σελ. 72), συνταχθὲν ἐν ἀρχῇ τοῦ 17' αἰῶνος, φέρεται ἡ Ἀδριανούπολις ὡς ἰα' τῇ τάξει χάρις εἰς τὸν ὑποβιβασμὸν τῆς Φιλαδελφείας, τῆς ὁποῖα ἡ ἔδρα ἐπὶ τοῦ τέλους τοῦ 15' αἰῶνος εἶχε μεταφερθῆ εἰς Ἐνετίαν. Ἐπισκοπὴν εἶχε τὴν αὐτήν. Ἀπὸ τοῦ 17' αἰῶνος καὶ ἐξῆς τὸ ἡμῖς καὶ πλέον τοῦ πληθυσμοῦ ἦτο χριστιανικὸν καὶ ὑπῆρχε καὶ καθολικὴ ἐκκλησία αὐτόθι. Οἱ Ἰουδαῖοι εἶχον 10 συναγωγάς. Οἱ Ἕλληνες, ἀνερχόμενοι εἰς 45 περίπου χιλιάδας, εἶχον πυκνὰ σχολεῖα, μνημονεύεται δὲ καὶ ἀξιόλογος φιλανθρωπικὴ δρᾶσις τῆς Ἐκκλησίας Ἀδριανουπόλεως κατὰ τὰ τέλη τοῦ 17' αἰῶνος ἐπὶ μητροπολίτου Κυρίλλου («Πανδώρα» 1862 τόμ. 13). Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 18' αἰῶνος ἐνεφανίσθη ἐκεῖ αἰρεσίς τις τοῦ Παντελεήμονος, ἀναχωρητοῦ ἐξ Ἁγίου Ὄρους, ὅστις παρεξηγῶν τὴν Ἁγίαν Γραφήν ἐπέβαλλεν εἰς τοὺς ὄπαδούς του συχνὴν μετάληψιν τῶν μυστηρίων ἀνίπτους χερσὶ καὶ ἄνευ λειτουργίας καὶ

ἔθιμα ἐν γένει ἀντιτιθέμενα εἰς τὴν ὀρθόδοξον παρὰδοσιν. Κατὰ τῶν «θεοφωτίστων» τούτων ἢ «Κολυβάδων» λεγομένων (ἄγνωστος ὁ λόγος τῆς ὀνομασίας ταύτης) συνεκροτήθη σύνοδος τῷ 1807 ἐπὶ μητροπολίτου Γαβριήλ, ἣτις κατέδικασε τὴν «αἵρεσιν». Ἡ διάδοσις αὐτῆς μετὰ ταῦτα ὑπῆρξεν ἐλαχίστη, ὅτε περὶ τὰ μέσα τοῦ 19^{ου} αἰῶνος ἐνεφανίσθη καὶ πάλιν ψευδομοναχός τις ὀνόματι Κακοπαντελῆς, ὅστις ἐπανελάμβανε τὰ αὐτὰ περίπου καὶ περιήρχετο τὴν ὑπαιθρον ἐξεγείρων τοὺς πιστοὺς κατὰ τῆς Ἐκκλησίας. Καταδιωχθεὶς μετέβη εἰς Ψαρὰ καὶ Ἅγιον Ὀρος, διότι τὸ Πατριαρχεῖον ἐξέδωκε κατὰ τὸ 1844 ἐγκύκλιον ἐναντίον τούτου καὶ ἠπειλήσε δι' ἀφορισμοῦ τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ παραδοξολόγου αὐτοῦ καὶ ἀμαθοῦς μοναχοῦ. («Ἀρχεῖον τοῦ Θρακικοῦ καὶ γλωσσικοῦ θησαυροῦ» Α' 189). Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν ἀκριβῶς αὐτὴν καὶ ἐφεξῆς διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν πληθὸς διηγήσεων περὶ τῶν δοξασιῶν τοῦ λαοῦ, αἱ ὁποῖαι δεικνύουσι πόσον ἦτο διαδεδομένη ἡ δεισιδαιμονία παρὰ τῷ λαῷ (πρὸβλ. Κουρτίδου, αὐτόθι). Κατὰ τὸν 19^{ον} αἰῶνα μνημονεύονται 2 μοναὶ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ἀδριανουπόλεως, τῆς Λαμποῦς καὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος. Κατὰ τὸν 19^{ον}, 18^{ον} καὶ 17^{ον} αἰῶνα ἐλάμπρυναν τὸν θρόνον τῆς Ἀδριανουπόλεως ἀξιολογώτατοι ἄνδρες, γενόμενοι πατριαρχαὶ Κωνσταντινουπόλεως.

Τὰ ἐν Κωνσταντινουπόλει γεγονότα τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1821, ὅτε ἀπηγχονίσθη ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος ὁ Ε', ἔσχον τὴν συνέχειαν αὐτῶν ἐν Ἀδριανουπόλει. Οἱ Τοῦρκοι ἔκαυσαν τὴν 11ην Ἀπριλίου 2 ἐκκλησίας, ἐληλάτησαν τὰ χριστιανικὰ καταστήματα, προέβησαν εἰς σφαγὰς, συνέλαβον δὲ τὸν ἐφησυχάζοντα ἐκεῖ πρόφην Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην καὶ μητροπολίτην Ἀδριανουπόλεως Κύριλλον τὸν Γ' μετὰ πολλῶν προκοίτων καὶ 25 κληρικῶν καὶ τοὺς ἔρριψαν εἰς τὰς φυλακάς. Μετ' ὀλίγον χρόνον ἀπηγχονίσθη καὶ οὗτος. Ἡ Ἀδριανούπολις καὶ γενικῶς ἡ Θράκη δὲν ἦτο ἡ πρώτη φορά, καθ' ἣν προσέφερε νεομάρτυρας εἰς τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει εὕρισκόμενος μητροπολίτης Ἀδριανουπόλεως Δωρόθεος ὁ Πρώτος ἀπηγχονίσθη (πρὸβλ. «Θρακικὰ» τόμ. 3. σελ. 219 καὶ 27, Μ. Γε-

δεῶν ἐν «Ἐκκλ. Ἀληθεία» τόμ. λγ') Ἐκ τῆς μεγάλης αὐτῆς περιπετείας ἢ Ἐκκλησία ἀνέρορωσε βαθμιαίως. Ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 19 αἰῶνος ἢ μητροπόλις Ἀδριανουπόλεως ἐν τοῖς τακτικοῖς τὴν αὐτὴν διετήρει θέσιν καὶ εἶχε μίαν ἐπισκοπὴν, τὴν τῆς Εὐδοξιάδος (Ράλλη καὶ Ποτλῆ, Σύνταγμα κλπ. 5. 515). Συνεπεία τοῦ βουλγαρικοῦ σχίσματος ἢ ἰ' μητροπόλις Τυρνόβου ἀπετέλεσε μέρος τῆς βουλγαρικῆς ἐξαρχίας, τὴν δὲ θέσιν τῆς κατέλαβεν ἢ ἀμέσως ἐπομένῃ Ἀδριανούπολις (τακτικὸν 1917). Κατὰ τὸ 1920, ὅτε ἢ Ἀδριανούπολις κατελήφθη ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος, ἀπέβη πρωτεύουσα τῆς Δυτικῆς Θοράκης. Ἡ μικρασιατικὴ ὁμως καταστροφὴ ἐξηνάγκασε τὴν Ἑλλάδα νὰ ἐκκενώσῃ τὴν Ἀδριανούπολιν τῷ 1922, ὃ δὲ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς, ἀνερχόμενος εἰς 30.000, κατέφυγεν ὁμοῦ μετὰ τοῦ μητροπολίτου Πολυκάρπου εἰς τὴν Δυτικὴν Θοράκην. Συνεπεία τῶν γεγονότων τούτων τῷ 1923 κατηργήθη ἢ μητροπόλις, τοῦ εἰς τὴν Δυτικὴν Θοράκην (Ἑλληνικὴν) ἐναπολειφθέντος τμήματος ἀποτελέσαντος τὴν μητροπόλιν Νέας Ὁρεστιάδος. Ὁ τελευταῖος μητροπολίτης προσωπικῶς ἔφερε τὸν τίτλον τοῦ μητροπολίτου Ἀδριανουπόλεως καὶ Νέας Ὁρεστιάδος μέχρι τοῦ Φεβρουαρίου 1931, ὅτε μετετέθη εἰς τὴν μητροπόλιν Χίου. Ἡ Ὁρεστιαὶς ἀνήκει νῦν εἰς τὴν μητροπόλιν Διδυμοτείχου καὶ Ὁρεστιάδος. Οὕτω ἐξέλιπε μία τῶν ἀρχαιοτέρων καὶ μεγαλυτέρων Ἐκκλησιῶν τῆς Θοράκης.

Ἐπίσκοποι καὶ Μητροπολίται Ἀδριανουπόλεως. Εὐτρόπιος (328—332), Λούκιος (340—356), Φίλιππος Α' (362]3), Τηλέμαχος (375 ;), Θεμιστίος (390), Ἀμμών (394—399) μετασχὼν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Συνόδου τῷ 394 διὰ τὸ ζήτημα Ἀγαπίου, Γρηγόριος (451—459), Κόνων (518 ;—536) εἰς Σύνοδον ἐπὶ Μηνᾶ καὶ Πάπα Ἀγαπητοῦ, Ἰωάννης Α' (553), Ἰωάννης Β' (680), Μανουὴλ ἢ Ἐμμανουὴλ (787—813), Θεοφύλακτος (845 ;), Κοσμάς (867—869), Φίλιππος Β' (879), Νικόλαος Α' ἐπὶ Τσιμισκῆ, Μιχαὴλ (τέλη τοῦ ἰ' ;), Ἀγαπητὸς (1025-1043), Εὐσέβιος (1054) μετασχὼν τῆς Συνόδου ἐπὶ Πατριάρχου Μιχαὴλ Κυρουλαρίου, ἐφ' ἧς συνεπληρώθη τὸ σχίσμα, Νικόλαος Β' ἐπὶ Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ —1081-1118—

(1084), Μιχαήλ μετὰ τὸ 1084 Λέων ἢ Λεόντιος (1156—1171) μετασχὼν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Συνόδων 1156, 1160 («Ἐκκλ. Ἀλήθ.» Δ. 45,635. Ε,76) καὶ 1171, Γερμανός, εἶτα Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως τῷ 1267, ἐκ τῶν ἐνωτικῶν, Βασίλειος ἢ Βαυλαάμ ἐν Συνόδοις Λυῶν ὑπὲρ τῆς ἐνώσεως (1274), Θεόκτιστος (1283), Ἰγνάτιος (1324—1325), Πολύκαρπος (1360—1361), ὅτε καὶ ἠχμαλωτίσθη ὑπὸ τῶν καταλαβόντων αὐτὴν Τούρκων, μέχρι 1380 (;), Ματθαῖος (1380—1389), Μελανίων (1401), Γεράσιμος Α' (1443—1457), Μακάριος (;), Μάρκος (1465), Θεοφάνης (1474), Θεόληπτος (1517—1518), Ἰωάσαφ Α' (1540—1559), Ἀρσένιος (1561—1565), Ἰωάσαφ Β' καὶ Ἱερεμίας (1572—1594), Κάλλιστος (1594), Ἀνθιμος Α' (1614), Παρθένιος Α' (1621), Ἀνθιμος Β' (1623) ἐκλεγείς κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος Πατριάρχης καὶ διατελέσας τοιοῦτος ὀλίγους μῆνας (†1628), Παρθένιος Β' (1623—1639) ὅτε ἐξελέγη Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, Παρθένιος Γ' (1639—1644), Νεόφυτος Α' (1644—1648) Νεόφυτος Β' (1651—1678), Γεράσιμος (1683), Νεόφυτος Γ' (1688—1690 ;), Κλήμης (1688—1691), Ἀθανάσιος Α' (1692—1709) ὅτε ἐξελέγη ὡς Ἀθανάσιος ὁ Ε' Κωνσταντινουπόλεως, Ἀθανάσιος Β' (1709—1739), Διονύσιος Α' (1739), Κύριλλος Α' (1742—1744), Διονύσιος τὸ β' (1746;—1760), Καλλίνικος Α' (1774), Νικηφόρος Α' (1774—1780), Καλλίνικος Β' (1780—1792) ὅτε ἐγένετο Νικαίας, Γάβριηλ (1792—1810), Κύριλλος Β' (1810—1811), Δανιὴλ ὁ ἀπὸ Ἰκονίου (1811), Κύριλλος Γ' (1811—1813) ὅτε ἐγένετο πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, Δωρόθεος ὁ Πρώϊος (1813—1821), Νικηφόρος Β' ὁ Πηλουσιώτης (1821—1824), Γεράσιμος Γ' Κρής (1824—1829), Γρηγόριος ὁ Βυζάντιος (1830—1840) παυθεὶς καὶ ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονάσας, Γεράσιμος Δ' (1840—1857), Κρής πρόφην Πελαγονίας καὶ εἶτα Χαλκηδόνος, Κύριλλος Δ' (1857—1873) ὅτε ἐπαύθη, Διονύσιος Γ' (1873—1880), Νεόφυτος (1880—1886) ὁ μετὰ ταῦτα Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, Διονύσιος Γ' τὸ β' (1886—1887) ἐπίσης γενόμενος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, Ματθαῖος (1887—1890) παυθεὶς, Κύριλλος Ε' (1890—1908), Καλλίνικος Γ'

(1908—1910) παραιτηθείς, Πολύκαρπος Β' (Βαρβάκης, 1910—1922), τιτουλάριος μέχρι 1932, νῦν δὲ πρόφην Χίου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Μ. Ἀποστολίδου, Ἡ θρησκεία τῶν Θρακῶν («Θρακικά» ε' 41).—Περιοδικὸν Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως 27, 390.—Ad. Harnack, Die Mission und Ausbreitung des Christentums in der drei ersten Jahrhunderten, Leipzig 1924⁴ II, 791—792.—Γεω. Ι. Κονιδάρη, Αἱ Μητροπόλεις καὶ ἀρχιεπίσκοποι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ ἡ τάξις αὐτῶν, 90 καὶ 100.—Γ. Λαμπουσιάδου, Θρακικῶν Μελετῶν, α'.—Κῶδιξ τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς ὑπ' ἀριθ. 54.—Περιοδικὸν «Θρακικά» α' 290, β' 251, γ' 27, 60, 202.—Σάργδεον Γερμανοῦ, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι τῆς Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Θράκης («Θρακικά» ε' 40, 105 καὶ 260). Καὶ Gelzer ungedruckte κλπ., Mommsen: Römische Geschichte Τόμ. V καὶ Ἱερὸς Σύνδεσμος. Περίοδ. ε' ἔτος β' Ἀλεξούδη ἐπίσκ. Κατάλογοι.

Γ. Ι. ΚΟΝΙΔΑΡΗΣ

Παράρτημα
«Θρησκευτικῆς καὶ Χριστιανικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας»
